

УДК 33.338

Содержание и модель инновационного контура саморазвития / Новикова О. А., Карпов Э. А., Ченцова Е. П. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 53(1026). – С. 88–92. Библиогр.: 5 назв.

У роботі сформульоване поняття інноваційного контура саморозвитку підприємства, розроблений механізм управління інноваційним контуром саморозвитку підприємства та визначені його межі, проведена оцінка ефективності інноваційного контура для двох підприємств.

Ключові слова: інноваційний контур саморозвитку підприємства, система управління інноваційним контуром саморозвитку підприємства.

In work the concept of innovative contour of self-development of the enterprise is created, the mechanism of management is developed by an innovative contour of self-development of the enterprise and its borders are defined, the assessment of efficiency of an innovative contour is made for two enterprises.

Keywords: innovation path of self-development company, the control circuit innovative self-development company.

УДК 339.132

Д. Ю. ОБІДНИК, студент, НТУ «ХПІ»

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В роботі розглянуто основні тенденції розвитку вугільної промисловості в світі, зазначено основних гравців ринку та динаміку розвитку їх роботи в галузі. В процесі дослідження були визначені переваги та недоліки використання вугілля як основного енергоносія.

Ключові слова: глобалізація, вугілля, промисловість, стратегічне значення.

Вступ. Розвиток і поглиблення процесів глобалізації, проблема виснаження основних видів енергоносіїв (нафти і газу) змушує багато країн переглядати свої енергетичні програми і стратегії. Вугілля знову повертається в економіку багатьох країн як один з основних енергоносіїв. Глобальні тенденції розвитку ринку вугілля в корені відрізняються від тих процесів, які спостерігалися у світовій гірничодобувній промисловості ще 5-10 років тому. Активний промисловий розвиток країн Південно-Східної Азії, процеси реструктуризації вугільної промисловості багатьох країн, що розвиваються в період росту інтересу до вугілля як до перспективного енергоносія призводять до необхідності вивчення основних світових тенденцій в цій сфері з метою формування ефективної стратегії розвитку вугільної промисловості України.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Проблемам дослідження глобальних тенденцій гірничодобувної галузі присвячена велика кількість наукових робіт зарубіжних авторів, таких, як Дж. Говендер, Дж. Червік, М. Хейні, В. Нордхаус, так і вітчизняних – Т. Алізаєв, Г. Півняк, А. Лаптев, В. Бараннік, Ю. Третьяков. З даної проблематики працюють також фахівці Центру Разумкова, великих транснаціональних енергетичних компаній і Організації країн експортерів нафти.

Мета досліджень, постановка проблеми. Україна належить до першої десятки країн світу, які мають найбільші запаси вугілля і є його головними виробниками. І хоча зараз у світовій вугільний ринок Україна залучена ще незначно, на українську вугільну промисловість, як на складову світової гірничодобувної промисловості та енергетики,

поширюються глобальні тенденції його розвитку. Тому є дуже важливим розглянути показники, які характеризують значення вугілля для світової економіки, стан і тенденції розвитку світової вугільної промисловості та місце України в цьому процесі.

Матеріали досліджень. Корисні копалини впливають на наше життя найрізноманітнішим чином. Сучасне життя без них було б зовсім іншим. Вся економічна діяльність всередині суспільства, така як енергетика, сільське господарство, будівництво, промисловість, транспорт, мистецтво, культура і наука – залежать в тій чи іншій мірі від корисних копалин. Фахівці, що аналізують ситуацію в гірничодобувній промисловості, вважають, що в даний час ми є свідками першого в ХХІ столітті бурхливого сплеску активності в цій галузі, який, швидше за все, буде розростатися в подальше десятиліття.

Всього лише кілька років тому вугілля розглядався як забутий джерело експорту енергоносіїв, витіснений газом і нафтою. Але і сьогодні він залишається важливим чинником серед різних світових енергоносіїв. Його багато, він дешевий і знаходиться в різних географічних регіонах. В умовах підйому цін на нафту і газ держави все більш наполегливо шукають альтернативні джерела енергії для забезпечення гарантованих поставок енергоносіїв. За останні три роки ціна спот на кокс піднялася з первісного рівня в \$ 70 за тону і досягла останніми роками рекордної позначки в \$ 450. Потім вона стабілізувалася на рівні \$ 250-300 за тону.

Чотири тенденції свідчать про те, що скоро ми станемо свідками подальшої глобальної консолідації та появи корпорацій, що надають глобальне вплив на цю галузь. Це такі тенденції:

1. Збільшення обсягів експортованого вугілля.
2. Запланована приватизація державних вуглевидобувних компаній.
3. Проникнення іноземних корпорацій в галузі промисловості, що раніше належали державі.
4. Консолідація власності та контролю над глобальною вуглевидобувною промисловістю.

Унікальними є масштаби і різноманітність міжнародної торгівлі вугіллям. Найбільші виробники вугілля – Китай і США. Проте найбільші виробники вугілля не обов'язково є і найбільшими його експортерами. Провідне місце в експорті твердого вугілля займає Австралія – 32% світового експорту. За нею слідує ПАР, США, Китай, Індонезія експортують вугілля в 29 країн, і Південна Африка. Для деяких країн, таких як Австралія і Колумбія, експорт вугілля має більш важливе значення для національної економіки, ніж внутрішнє споживання вугілля. З іншого боку, найбільші виробники – Китай, США та Індія – також і імпортують вугілля. Причини цього – прагнення отримати вугілля іншої якості і мати запас. Експортується лише невелика частина всього що добувається у світі вугілля, однак світова торгівля вугіллям збільшується з кожним роком.

Компанія British Petroleum в 53-ому виданні свого "Статистичного огляду світової енергетики, повідомила, що другий рік поспіль вугілля займає перше місце серед енергоносіїв за темпами зростання і його споживання збільшилося майже на 7%. Такий істотний приріст викликаний значним (зверх 15%) збільшенням споживання цього енергоносія в Китаї. Рівень споживання вугілля в Японії виріс на 15%, в США –

1, 4%, в Індії – на 16, 7%, в Австралії – на 8, 8%. Споживання кам'яного вугілля в ЄС виріс на 3%. У його структурі 70% припадає на виробництво електроенергії, 10% – на виробництво тепла, 20% – на чорну металургію і випуск коксу.

Чинником скорочення попиту на вугілля стали кризові явища в економіці, які призвели до загального скорочення споживання енергоносіїв. Виникла вугільний криза, яка зумовила потребу реструктуризації вугільної промисловості фактично всіх гірничодобувних країн [4, с. 5].

Однак, після різкого падіння, з кінця 1970-х років відзначаються тенденції зростання видобутку та споживання вугілля, що обумовлюється як потребами економіки країн, що розвиваються, так і появою в розвинених країнах нових технологій, які дозволяють мінімізувати ризики видобутку вугілля і шкідливий вплив його використання на навколишнє середовище. Однак загальною світовою тенденцією є збільшення видобутку та споживання вугілля. Зокрема, в 2010-2011 рр.. видобуток вугілля зріс на 6,2%, а споживання – на 6,9%, причому приріст споживання вугілля був найвищим серед всіх первинних енергоносіїв та більш високим від показника загального підвищення їх споживання – 2,6%. Відповідно зі збільшенням споживання зростає попит, а отже – світова торгівля вугіллям.

Разом з тим, якщо, у світовому енергобалансі найбільш значну частку становить нафта (37, 5%), то в українському – природний газ, причому його величина (46,9%) свідчить про значну енергозалежності економіки України від імпорту газу, оскільки власних великих газових родовищ країна не має. Така ситуація є додатковим чинником важливості для України вугільного сектору. Для України вугільна промисловість є однією з базових. Від її стабільної роботи залежить робота суміжних галузей-електроенергетики та металургії. В Україні вугілля добувають 180 підприємств, з них 173 шахти – кам'яне вугілля, одна шахта і шість розрізів – буре вугілля.

Виникла парадоксальна ситуація, коли виробничі потужності шахт і розрізів використовуються на 65-70%, в основному через брак коштів для своєчасної підготовки очисних вибоїв, а кошти споживачів вугільної продукції витрачаються на закупівлю вугілля в інших державах.

З точки зору енергетичної безпеки, вугілля є стратегічно важливим енергоносієм. Світові запаси вугілля є найбільшим серед горючих корисних копалин і складають в перерахунку на умовне паливо приблизно 66% загального обсягу їх розвіданих запасів

Станом на 2012 р., світових запасів вугілля, природного газу та нафти вистачить на 150,61 та 41 рік відповідно. Крім того запаси вугілля є географічно найбільш поширеними, світова інфраструктура вугільної промисловості-добре розвиненою, джерела постачання-диверсифікованими, що зумовлює можливість поставок значних обсягів вугілля з політично стабільних регіонів.

З економічної точки зору, використання вугілля є прийнятним, по порівнянні з природним газом і нафтою (співвідношення цін на вугілля і природний газ та мазут складає 1: (1,2-1,3): 1,35, відповідно) і значно більш вигідним, у порівнянні з використанням більшості відновлюваних джерел

Крім того, немає значних витратах зберігання вугілля, що робить можливим створення його значних запасів. Разом з безперечними перевагами використання

вугілля існують серйозні вади, які значно знижують його конкурентоспроможність, у порівнянні з іншими первинними енергоносіями, і виводять проблеми вугільної промисловості за межі виключно економічних, зумовлюючи, зокрема потреба в особливій державній політиці щодо вугільної галузі. До таких недоліків можна віднести наступні:

1) високий рівень складності і небезпеки видобутку вугілля, в порівнянні з видобутком інших видів енергоресурсів, що обумовлюється складними гірничо-геологічними умовами залягання вугільних пластів і важко прогнозованими проявами гірничо-геологічних і газодинамічних факторів. Це значною мірою стосується України, де в розробці знаходяться родовища з надзвичайно складними гірничо-геологічними умовами.

2) високий рівень негативного впливу на навколишнє середовище і, відповідно, на здоров'я людей як видобутку, так і використання вугілля: видобуток, як правило супроводжується забрудненням великих площ землі і водойм, порушенням балансу ґрунтових вод; обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферу при спалюванні вугілля є значно більшими, у порівнянні з використанням газу і нафтопродуктів. З точки зору екологічних вимог, більш прийнятною є генерація електроенергії на АЕС. Однак, нинішні можливості забезпечення безпеки АЕС є недостатніми, а наслідки аварій-у багато разів перевищують негативний вплив вугільного сектору, в чому Україна, на жаль, переконалася на власному досвіді.

3) висока соціальне навантаження. Як правило, шахти є містоутворюючими підприємствами, оскільки потребують розвиненій інфраструктурі як виробничого, так і соціально-побутового характеру. Тому кожна шахта-це фактично окреме поселення, де життя переважної більшості жителів так чи інакше пов'язана з її роботою. Таке явище є характерним і для України.

4) Високий ризик збиткової роботи вугледобувних підприємств, викликаний залежністю собівартості видобутку від гірничо-геологічних факторів і обсягів і систематичності капіталовкладень. Певні особливості впливають і на специфіку державної політики в вугільної галузі. Зокрема, необхідним є вирішення проблем: державної фінансової підтримки нерентабельних підприємств; застосування заходів екологічного характеру; забезпечення соціального захисту вивільнюваних працівників у разі закриття шахт; облік і забезпечення інтересів жителів шахтарських міст і селищ.

Результати досліджень. Узагальнюючи все вищесказане, можна стверджувати, що переваги, обсяги і характер використання вугілля зумовлюють його стратегічне значення для енергозабезпечення як світової економіки в цілому, так і національних економік тих країн, що не мають на своїх територіях значних запасів інших енергоносіїв і характеризуються наявністю розвиненого індустріального сектора (зокрема, металургійної промисловості). Незважаючи на зазначені недоліки видобутку і використання, у разі якщо не будуть знайдені кардинально нові технічні рішення проблеми високої вартості ВДЕ та підвищення безпеки АЕС, саме вугілля буде в довгостроковій перспективі основним паливом для виробництва електроенергії.

На думку багатьох експертів, у середньо- і довгостроковій перспективі споживання енергії буде збільшуватися досить високими темпами в результаті як зростання населення, так і підвищення потреб в енергії в країнах що розвиваються, і в

країнах з перехідною економікою. Відповідно, буде збільшуватися споживання первинних енергоносіїв, в тому числі вугілля. Наприклад, за прогнозними розрахунками Управління енергетичної інформації США, загальне енергоспоживання на протяженні 2012-2025 рр. збільшиться щонайменше на 58%. Використання вугілля також буде збільшуватися, хоч незначними темпами – 1, 5% у рік, переважно за рахунок країн Азії. Тенденція скорочення частки вугілля у світовому енергетичному балансі буде скорочуватися, але, як і раніше, вона залишатиметься значною: в 2025 р. – 22%, 2030 р. – 20%.

Висновки. Таким чином, аналіз базових тенденцій у світовій вугільній промисловості свідчить про те, що в середньо-і довгостроковій перспективі вугілля залишиться конкурентним паливом, однією з найважливіших складових енергетики і металургійної промисловості. Світовий видобуток, споживання та торгівля вугіллям будуть рости, активно будуть розвиватися наукові дослідження, спрямовані на підвищення ефективності та екологічності видобутку і використання вугілля.

Список літератури: 1. Власов, Г. А. Системный анализ коксохимического производства [Текст] / Власов, Г.А., Саранчук В. И. / ДонГТУ. – Донецк: «Східний видавничий дім», 2002. – 296 с. 2. Рудыка В.И., Малина В.П. Сталь, кокс, уголь в 2010 году и далее – состояние, посткризисные прогнозы и перспективы// Кокс и химия. – №12. – 2010. – С. 2-11.

Надійшла до редколегії 25.10.2013

Тенденції розвитку світової вугільної промисловості в умовах глобалізації / Обідник Д. Ю. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 53 (1026). – С. 92–96. Библиогр.: 2 назви.

В работе рассмотрены основные тенденции развития угольной промышленности в мире, отмечено основных игроков рынка и динамику развития их работы в отрасли. В процессе исследования были определены преимущества и недостатки использования угля как основного энергоносителя.

Ключевые слова: глобализация, уголь, промышленность, стратегическое значение

In work are considered main trends of the development to coal industry in the world, is noted main player market and speaker of the development of their work in branches. The advantage were determined In process of the study and defect of the use of coal as the main power system.

Keywords: глобализация, coal, industry, strategic importance

УДК [631.162:006.1]:504

А. В. ПАНТЮХОВА, аспірант, КНТЕУ, Київ

ОБЛІК ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ

У статті проведено аналіз положень діючих стандартів бухгалтерського обліку щодо відображення в обліку земельних ресурсів суб'єктом господарювання на правах володіння та користування. Виділено основні відмінності застосування національних та міжнародних стандартів та розроблено рекомендації щодо врахування екологічної складової в обліку земельних ресурсів для забезпечення їх ефективного використання і відновлення.

Ключові слова: актив, земельні ресурси, основні засоби, природний капітал.